

2. Теорія і практика навчання

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ ЯК ОДНА З УМОВ
УСПІШНОГО ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ**

Горобченко Н.В., к. пед. н.,

доцент кафедри германської філології та зарубіжної літератури

Навчально-науковий інститут іноземної філології

Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті висвітлено питання змісту та організації позакласної роботи в сучасному навчальному закладі в умовах створення в Україні нової мовної політики згідно з вимогами та критеріями Європейського Союзу. Проаналізовано поняття «позакласна робота» та «мовний табір». Розглянуто шляхи підвищення ефективності позакласної роботи, яка є важливим фактором підвищення рівня володіння іноземними мовами учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: *плюрилінгвальний підхід, позаурочна діяльність, позакласна робота, мовний табір, умови ефективності мовних таборів.*

Горобченко Н.В.

**ОРГАНИЗАЦИЯ ВНЕКЛАССНОЙ РАБОТЫ КАК ОДНО ИЗ УСЛОВИЙ
УСПЕШНОГО ВЛАДЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКОМ**

В статье освещены вопросы содержания и организации внеклассной работы в современном учебном заведении в условиях внедрения в Украине новой языковой политики согласно требованиям и принципам Европейского Союза. Проанализированы понятия «внеклассная работа» и «языковой лагерь». Рассмотрены пути повышения эффективности внеклассной работы, которая является важным фактором повышения уровня владения иностранными языками учеников общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: *плюрилингвальный подход, внеурочная деятельность, внеклассная работа, языковой лагерь, условия эффективности языковых лагерей.*

**Gorobchenko N. ORGANIZATION OF EXTRACURRICULAR
ACTIVITIES AS A CONDITION OF SUCCESSFUL MASTERING OF
FOREIGN LANGUAGE**

The article deals with the questions of content and organization of extracurricular activities in modern educational establishment in the conditions of the organization in Ukraine a new language policy according to the requirements and

principles of the European Union. We analyzed the concept of "class work" and "language camp" and studied the ways to improve the effectiveness of extracurricular activities, which are important factors in increasing the foreign language students' level of knowledge in secondary schools.

Keywords: pluralistic approach, extracurricular activities, language camp, language camp conditions of efficiency.

Постановка проблеми. Сьогодні основним із провідних завдань внутрішньої політики ЄС є вивчення мов, що, згідно з підписаною Україною угодою про Асоціацію з ЄС у 2014 році, стає одним з головних інструментів приєднання до ділового, освітнього, наукового та культурного простору європейської спільноти. Недостатній рівень володіння іноземними мовами становить перешкоду для багатьох українців у переорієнтації на західні стандарти та цінності, обмежує доступ до різноманітних джерел інформації та робить неможливим участь у міжнародних конференціях, дискусіях та теледебатах. Саме тому, питання оволодіння кількома іноземними мовами учнів ЗНЗ є ключовим у національній програмі вивчення іноземних мов.

Україна будує свою мовну політику згідно з вимогами та принципами Європейського союзу, які представлені в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. А саме, основними *цілями* діяльності в галузі іноземних мов стали:

- підготовка усіх європейців до зростаючих потреб міжнародної мобільності та тіснішої співпраці не лише у галузі освіти, культури і науки, але також у галузі торгівлі та промисловості;
- сприяння взаємному розумінню і терпимості, повазі до особистості та культурних відмінностей шляхом більш ефективної міжнародної співпраці;
- підтримання і розвиток багатства та різноманітності європейського культурного життя шляхом глибшого взаємного пізнання раціональних та регіональних мов, що вивчаються, включаючи ті, вивчення яких поширене;
- врахування потреби мультилінгвальної і мультикультурної Європи, наполегливо розвиваючи здатність європейців спілкуватися один

з одним понад мовні та культурні кордони, що цілком можливо, докладаючи постійних, довготривалих зусиль та стимулюючи ці зусилля шляхом підтримки і фінансування на всіх освітніх рівнях з боку конкретних органів;

- попередження небезпеки, що може бути результатом маргіналізації (верстви населення, які залишаються поза межами активного життя спільноти) тих, у кого недостатньо розвинені вміння, необхідні для спілкування в інтерактивній Європі [2, с. 3].

Реалізація зазначених цілей має спиратися на наступні європейські *принципи*:

- багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту та розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї різноманітності з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння;

- лише шляхом кращого оволодіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці та подолати упередження і дискримінацію;

- держави-члени Ради Європи, приймаючи або розвиваючи національну політику в галузі викладання та вивчення сучасних мов, можуть досягти більшого об'єднання на європейському рівні шляхом запровадження єдиних вимог для подальшої співпраці та координації політики [2, с. 2].

Отже, Рада Європи, проголосивши підготовку до життя у демократичному суспільстві, визначальною освітньою метою закликає уряди членів Ради Європи «запроваджувати методи викладання сучасних мов, які стимулюють незалежність думки, судження та дії, у зв'язку з соціальними вміннями та відповідальністю» [2, с. 4]. Крім того, основним підходом у вивченні іноземних мов стає **плюрилінгвальний підхід**, суть якого полягає у тому, що у процесі розширення індивідуального мовного досвіду особистості в його культурних аспектах від рівня побутового мовлення до умов спільноти у широкому сенсі і

далі до мов інших народів (під час навчання у школі чи коледжі або ж при безпосередньому оволодінні в Україні) він або вона не сприймають ці умови у вигляді чітко розмежованих розумових блоків, проте у них формулюється комунікативна компетенція, всередині якої усі мовні знання і досвід є складниками, та в якій мови переплітаються і взаємодіють [2, с. 4]. Це дійсно новий підхід, який надасть змогу українцям спілкуватися з представниками інших країн, перемикаючи з однієї мови на іншу для розуміння смислу проблеми, що обговорюється, визначаючи слова із спільного інтернаціонального запасу по-новому.

З позиції такої перспективи навчання мови докорінно змінюється. Це не просто досягнення майстерності у спілкуванні однією або двома мовами, кожна з яких розглядається ізольовано. Нова мета у вивченні мови – розвивати лінгвістичний репертуар, в якому присутні усі мовні здібності. При цьому передбачається, звичайно, що мови, які пропонуються для вивчення в освітніх установах, повинні бути урізноманітнені, а учням слід надавати більш можливостей для розвитку їхньої плюрлінгвальної компетенції [2, с. 5].

В національній програмі вивчення та популяризації іноземних мов “Speak Global – Go Global” зазначається, що одним з ключових індикаторів реалізації стратегій 2020 року є володіння 75% випускників українських шкіл двома іноземними мовами [4]. Але при досить обмеженій кількості годин, відведених на предмет «Іноземна мова», в середній школі постає питання про необхідність використання таких методів і форм, які б значно інтенсифікували процес оволодіння іноземною мовою, тобто сприяли досягненню максимального успіху за мінімальний проміжок часу.

Варто зазначити, що у Законі України «Про освіту» йдеться про позаурочну діяльність учнів як невід’ємну частину системи освіти, яка спрямовується на розвиток здібностей і талантів учнівської молоді, задоволення її інтересів і духовних запитів. Основною формою позаурочної діяльності є організовані й цілеспрямовані заняття, які проводяться у вільний від навчального процесу час для розширення знань, формування навичок та вмінь

розвитку самостійності, індивідуальних здібностей і нахилів учнів, а також їхніх інтересів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури, нормативних документів, практичного досвіду з обраної проблеми свідчить про те, що організація позакласної роботи в навчальних закладах належить до надзвичайно важливих завдань модернізації системи загальної середньої освіти. Так, питанню теорії і практики розвитку основних форм позакласної роботи на різних історичних етапах присвятили свої праці І. В. Рахманов, І. П. Амонашвілі, В. І. Шепелєва, Г. І. Мокроусова, Н. Ю. Кузовлєва та інші вчені. Дослідження спрямовані на визначення форм і методів позакласної роботи з іноземної мови, представлені в роботах Н. П. Абдулової, Н. В. Бабцевої, Я. В. Байбородової, О. Б. Бігич, А. В. Галіч, Т. М. Кабулової та інших науковців. Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених організації позакласної роботи, питання ефективної організації мовних таборів в умовах переходу до нової мовної політики, реформування освіти залишається актуальним.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в обґрунтуванні умов підвищення ефективності організації мовних таборів в сучасних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позакласна робота – це система неоднорідних за змістом, призначенням, методикою проведення та формуванням освітньо-виховних позакласних заходів, що виходять за межі обов’язкових навчальних програм [5, с. 280-286]. Позакласна робота своїми захоплюючими формами викликає певний емоційний настрій і вирішує такі *завдання*:

- є потужним двигуном мотивації навчання, розвиває і підтримує інтерес учнів до вивчення іноземної мови;
- значно полегшує досягнення цілей навчання (практичної, розвиваючої, освітньої, виховної), підвищує рівень практичних навичок мовленнєвої діяльності;

- значно розширює коло загальноосвітніх знань учнів, їх світобачення;
- сприяє розвитку творчих здібностей учнів, їх естетичного смаку, уяви, пам'яті та уваги;
- здійснює виховуючий вплив на учнів, формує самостійність, організованість, точність та акуратність у виконанні доручень і т.д.

Як відомо, однією з нестандартних форм позакласної роботи є організація **мовних таборів**. Починаючи з 2015 року, в середніх школах України була розпочата робота щодо організації та проведення мовних літніх таборів як необхідна умова для удосконалення шкільних знань, навичок та вмінь з іноземної мови, стимулювання подальшого оволодіння іноземними мовами. Зазначена ініціатива отримала підтримку Президента України, Міністерства освіти і науки України, вчителів та студентів вищих навчальних закладів.

Мовні табори покликані спонукати учнів практично застосовувати знання з мов, отримані упродовж навчального року. У цих таборах діти матимуть можливість спілкуватися іноземними мовами та застосовувати свої знання у різних формах діяльності: ігрових і концертних програмах, спортивних змаганнях, театральних виставах, тощо, а дітям – розкрити свої таланти та отримати досвід спілкування іноземною мовою. При цьому знання дитини не будуть оцінювати так як у школі, вона сприйматиме навчання як гру. Особливістю мовного табору є стиль навчання з акцентом на проведення практичних занять, які можна застосовувати повсякчас [5, с. 12-18].

Отже, **основними принципами** діяльності мовного табору є:

- принцип зв'язку навчання з життям;
- принцип комунікативної активності учнів;
- принцип зв'язку позакласної роботи з уроками іноземної мови [3, с. 35-40].

Мета організації мовних таборів – створити відповідне мовне середовище та умови для заохочення учнів до вивчення іноземних мов.

Завдання мовних таборів:

- підвищити рівень володіння іноземними мовами учнів загальноосвітніх навчальних закладів, зацікавити дітей, сприяти самостійній підготовці учнів удома, започаткувати моду на вивчення іноземних мов в Україні, привернути увагу суспільства до цієї теми;
- допомогати школярам здобувати необхідні мовні навички та непомітно долати мовний бар'єр;
- удосконалити усне мовлення дитини;
- поєднати навчання із захоплюючим відпочинком;
- створити мотивацію для подальшого удосконалення англійської, німецької чи французької мов.

Щодо **кадрового складу мовних таборів**, то варто зазначити, що цей проект ґрунтується на волонтерських засадах, оскільки, на жаль, не передбачає державного фінансування. Саме тому, важливим є залучення якомога більшої кількості волонтерів, котрі володіють англійською, німецькою або французькою мовами. Працювати в мовних таборах можуть учителі шкіл, викладачі вищих навчальних закладів, недавні випускники вищих навчальних закладів, носії мови, які перебувають в Україні, студенти, які володіють однією або декількома іноземними мовами.

Учасниками мовних таборів мають бути учні загальноосвітніх навчальних закладів з різним рівнем навченості в цілому, і з далеко не однаковим рівнем володіння іноземною мовою. Бажано залучити до мовних таборів учнів, які мають низький та середній рівні володіння іноземною мовою та недостатню мотивацію до оволодіння нею. В свою чергу зазначимо, що фахівці Міністерства освіти і науки України та експерти міжнародних організацій пропонують систему роботи з проектом мовних таборів, що передбачає відпрацювання всіх видів мовленнєвої діяльності в цікавій ігровій формі, розрахованій на різні рівні мовленнєвої компетенції – від А1 до Б2. Тому структурування діяльності мовних таборів може здійснюватися за віком або за рівнем володіння мовою. Учні можна об'єднати в групи на розсуд волонтерів та вчителів залежно від їхнього віку, інтересів або рівня знань іноземної мови. З

урахуванням цього, іншомовна діяльність школярів ведеться за різними напрямками. Така система дозволяє дитині відчувати себе комфортно в групі однолітків, які відповідають її рівню.

Програма мовних таборів повинна передбачати диференційований підхід при роботі з школярами. Для *молодших школярів* характерне бажання вчитися, щоб більше пізнати світ. Саме в цьому віці формується наполегливість, працьовитість, відповідальність. Школярі оволодівають моральними нормами та правилами поведінки, у них формується самостійність. В основі роботи з молодшими школярами має бути гра як універсальний метод пізнання, навчання, організації відпочинку. Діти сприймають все через яскраві образи, реквізит, оформлення, що їй необхідно враховувати, підбираючи відповідні завдання [5].

Молодші школярі можуть презентувати проект-спостереження, проект-оповідання, листівки, ілюстровану історію, музичні уривки з коментарями, альбом-розмальовки з написами, книжку-розкладку, казку, плакат та ін.

Для *школярів середньої школи* характерна ознака пізнати, показати себе, знайти однодумців, у них проходить активний процес професійної орієнтації. Діти досить чутливі, вперше закохуються, в них починається статеве формування. Також в цей час встановлюються певні риси характеру, зокрема порядність, доброзичливість, гідність, совість. Тому особливо важливо в цей час застосовувати індивідуальні або групові бесіди. У підлітків розвивається бажання до творчого підходу в реалізації свого бажання щодо вирішення певної проблеми [1].

Школярі середньої школи можуть підготувати: колаж, анкету та презентацію результатів опитування, рекламний плакат, буклет слайд-фільм, мультимедійну презентацію, журнал, збірку рекомендацій та ін.

Школярі старшої школи прагнуть реалізувати свої знання, навички та вміння, які одержали раніше у школі, в гуртках, в секціях. У цьому віці в підлітків формуються свої самостійні погляди на суспільство, своє майбутнє, економічне та політичне життя в країні. Тому варто використовувати диспути, дискусії, ток-шоу, конкурси, консультації. Одним з універсальних видів роботи

у мовних таборах є метод проектів, який передбачає активний діяльнісний підхід та практику всіх комунікативних вмінь [3].

Для школярів старшої школи характерними є складні форми презентації проекту, а саме: презентації (письмового сценарію та усної презентації); реферату; серії ілюстрацій з пояснювальним текстом; змістового наповнення блогу або он-лайн журналу; сценарію свята; фоторепортажу; екскурсії, модні покази, театральні студії та ін.

Щодо змісту роботи з учнями, то можна обрати різні *тематичні напрями*:

- Фестивалі та свята країн, мови яких вивчаються;
- Соціальні явища: стереотипи та забобони;
- Природні катастрофи та їх вплив на людство;
- Здоровий спосіб життя – екологічна культура особистості;
- Традиції та культурна спадщина рідного краю;
- Екологія рідного краю;
- Графіті: мистецтво чи хуліганство?
- Молодіжні течії країн, мова яких вивчається на Україні та ін.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити що у мовному таборі учні можуть:

- отримати мотивацію для подальшого удосконалення іноземної мови;
- підвищити рівень мовної та мовленнєвої компетенцій;
- набути вмінь усного мовлення;
- подолати мовний бар'єр;
- навчитися реагувати належним чином в різних соціальних ситуаціях;
- застосовувати критичне мислення у нестандартних ситуаціях;
- аналізувати інформацію з різних джерел та ін.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, під час позакласної роботи іноземна мова стає активним засобом спілкування школярів, оскільки їхня увага в таких умовах спрямована в основному на здійснення мовлення в

поєднанні з грою, уявною мовною ситуацією. Мовна діяльність стає мотивованою і важливою для кожного учня. В сучасних умовах згідно з новою мовною політикою засобом підвищення рівня володіння іноземною мовою є мовний табір. Ми визначили основні принципи, мету, завдання, кадровий склад, особливості учасників мовних таборів; запропонували змістовне наповнення та тематичні напрямки, варіанти формату мовних таборів згідно з віковою категорією учнів. Охарактеризовані очікувані результати щодо проведення мовних таборів.

Результати проведеного дослідження не вичерпують усіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективи дослідження ми бачимо в розробці конкретних планів мовних занять у таборі з усіма супровідними матеріалами і засобами з трьох іноземних мов – англійської, німецької, французької.

Література

1. Добра О. Й. Роль позакласної роботи у здійсненні комунікативних цілей оволодіння англійською мовою / О. Й. Добра // Іноземні мови. – 2008. - №2. – С. 12-13.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – Київ: Ленвіт, 2003. – 373 с.
3. Калінін В. О. Організація та проведення літніх мовних таборів як одна з умов успішного оволодіння іноземною мовою : Навчально-методичний посібник / В. О. Калінін, Л. В. Калініна, Н. В. Горобченко, В. О. Папіжук. – Житомир : Полісся, 2016. –272 с.
4. Національна програма вивчення популяризації іноземних мов Speak Global – Go Global, травень, 2015 р., 12 с.
5. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.